पाठ्यांश शीर्षक : साधारण नेपाली -१ **पाठ्यांश प्रकृति : सैद्धान्तिक**

पाठ्यांश सङ्केत : नेपा . शि .४११ **क्रेडिट आवर : ३**

तह : बि.एड. **पाठ्यघन्टी : ४८**

सेमेस्टर : पहिलो

१. पाठ्यांशको परिचय

यस पाठ्यांशले नेपाली भाषामा विशिष्ट बोध, अभिव्यक्ति र रचना कौशलको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस पाठ्यांशमा नेपाली भाषाको परिचय, यसका मानक कथ्य र लेख्य रूपको स्वरूप र प्रकार्य क्षेत्र, शब्दभण्डार, वाक्यतत्त्वपरक रचना, नेपाली वाङ्मयका विविध क्षेत्रका गद्यांशको पठनबोध, बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरणको अभ्यास, व्यावहारिक लेखन तथा सूचना तथ्यको रूपान्तरका साथै निर्धारित साहित्यिक कृतिहरूको पठन, आस्वादन र अभिव्यक्ति क्षमताको विकास गर्ने पाठ्यवस्तु राखिएका छन् ।

२. साधारण उद्देश्यहरू

यस पाठ्यांशका साधारण उद्देश्यहरू निम्नानुसार **रहेका** छन् :

- नेपाली भाषाको स्वरूप, प्रयोगको स्थिति र प्रकार्य क्षेत्रका साथै सन्दर्भपूर्ण वाक्य निर्माणमा सक्षम तुल्याउने,

a Complete Guide www.bictblogs.blogspot.com BICT Blog

- निर्धारित गद्यांशबाट विशिष्ट बोध प्रश्नको उत्तर लेखन, बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरणको अभ्यासमा दक्ष बनाउने,
- निर्धारित वाक्यकोटिमा आधारित भई स्वतन्त्र र निर्देशित रचना लेख्न सक्षम तुल्याउने,
- व्यावहारिक लेखनको सिप विकासमा दक्ष बनाउने,
- तालिका, चित्राकृति, रेखाचित्र र आरेखका सूचनालाई अनुच्छेदमा रूपान्तरण गर्न सक्ने बनाउने,
- निर्दिष्ट साहित्यिक विधा सरसरती पठन, आस्वादन र प्रतिक्रिया लेखनको अभ्यास गराउने ।

३. विशिष्ट उद्देश्य र पाठ्यवस्तु

विशिष्ट उद्देश्य	**पाठ्यवस्तु**
• नेपाली भाषाको कथ्य र लेख्य रूपको परिचय दिन, • नेपाली भाषाको प्रयोग क्षेत्र बताउन, • पहिलो र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको स्थिति पहिल्याउन, • नेपाली भाषाका विशिष्ट प्रकार्यहरू उल्लेख गर्न । • नेपालीका शब्दस्रोत र शब्दवर्गको पहिचान गरी तिनको प्रयोग गर्न,	**एकाइ एक : नेपाली भाषाको परिचय, प्रयोग र शब्दभण्डार** (८) १.१ कथ्य र लेख्य नेपाली भाषा १.२ नेपाली भाषाको प्रयोगक्षेत्र १.३ पहिलो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग १.४ दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग १.५ नेपाली भाषाका विशिष्ट प्रकार्यहरू १.५.१ शिक्षा १.५.२ साहित्य

• शब्दनिर्माणको प्रक्रिया बताउन,	१.५.३ कानुन १.५.४ सञ्चार १.५.५ प्रशासन १.५.६ ज्ञानविज्ञान १.६ नेपाली शब्दभण्डार १.६.१ शब्द स्रोत • तत्सम • तद्भव • आगन्तुक शब्दहरूको प्रयोग र प्रस्तुति १.६.२ शब्दवर्गको प्रयोग र प्रस्तुति • नाम • सर्वनाम • विशेषण • क्रिया • नामयोगी • क्रियायोगी • संयोजक • विस्मयादिबोधक • निपात १.६.३ शब्दनिर्माण प्रक्रियाको प्रयोग र प्रस्तुति • सर्गपद्धति – उपसर्ग – प्रत्यय (कृत्, तद्धित) • समास र द्वित्व पद्धति
• नेपाली वाङ्मयका विभिन्न विषयक्षेत्रसँग सम्बन्धित बोधात्मक प्रश्नको उत्तर दिन । • विभिन्न विषयक्षेत्रसँग सम्बन्धित बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरणको प्रयोग र अभ्यास गर्न, • वाक्यकोटिअनुरूप वर्णनात्मक प्रकृतिका स्वतन्त्र अनुच्छेद रचना गर्न, • निर्देशित वाक्यकोटिलाई वाक्यान्तरण गर्न	**एकाइ दुई : पठनबोध, बुँदाटिपोट, सङ्क्षेपीकरण र वाक्यतत्वपरक रचना (१६)** **२.१ पठनबोध** नेपाली वाङ्मयका विविध क्षेत्र र विषयसँग सम्बन्धित सामान्य र विशिष्ट बोध प्रश्नहरूको उत्तर लेखन र प्रस्तुति (भाषा, साहित्य, शिक्षा, भूगोल, कृषि, अर्थवाणिज्य, सूचना तथा सञ्चार, मनोविज्ञान, समाज, संस्कृति, दर्शन, विज्ञान तथा प्रविधि र स्वास्थ्य, वातावरण, कानुन, खेलकुद)

a Complete Guide BICT Blog www.bictblogs.blogspot.com

।	**२.२ बुँदा टिपोट र संक्षेपीकरण** २.२.१ बुँदाटिपोटको प्रयोग र प्रस्तुति २.२.२ संक्षेपीकरणको प्रयोग र प्रस्तुति २.३ **वाक्यतत्त्वपरक रचना** २.३.१ लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा स्वतन्त्र रचना २.३.२ लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा वाक्यान्तरण
• व्यावहारिक लेखन गर्न ।	**एकाइ तिन : व्यावहारिक लेखन** (६) ३.१ निवेदन ३.२ भर्पाई ३.३ मन्जुरीनामा ३.४ तम्सुक ३.५ जाहेरी ३.६ कार्यालयीय टिप्पणी ३.७ भौचर (गोश्वारा भौचर र बैङ्क भौचर)
• सूचना र तथ्यलाई अनुच्छेदमा रूपान्तर गर्न,	**एकाइ चार : सूचना र तथ्यको रूपान्तरण** (६) ४.१ तालिका तथा चित्राकृति (वृत्ताकार तथा स्तम्भाकृति) मा प्रस्तुत सूचना र तथ्यलाई अनुच्छेदमा रूपान्तर ४.२ रेखाचित्र तथा आरेखमा प्रस्तुत तथ्य र सूचनालाई अनुच्छेदमा रूपान्तर
• निर्धारित साहित्यिक कृतिको सरसर्ती अध्ययन गरी प्रतिक्रियात्मक उत्तर लेख्न ।	**एकाइ पाँच : साहित्यिक कृतिको पठन, आस्वादन र प्रतिक्रियात्मक लेखन** (१२) **५.१ कथा** ५.१.१ विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला : **एक रात** ५.१.२ भागीरथी श्रेष्ठ : **मातृत्वको चित्कार** ५.१.३ राजेन्द्र विमल : **चरा बोल्छ** **५.२ कविता** ५.२.१ लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा : **यात्री** ५.२.२ माधवप्रसाद घिमिरेः **एकै र मुठी धरतीको धूलो** ५.२.३ अमर गिरी : **चराका गीतहरू**

a Complete Guide BICT Blog www.bictblogs.blogspot.com

	५.३ निबन्ध : ५.३.१ शङ्कर लामिछाने : **जीवन : एक प्राध्यापक** ५.३.२ भैरव अर्याल : **महापुरुषको सङ्गत** **५.४ एकाङ्की** ५.४.१ हृदयचन्द्रसिंह प्रधान : **मरुभूमिका लेखक**

४. प्रायोगिक क्रियाकलाप र शिक्षण प्रविधि

प्रायोगिक क्रियाकलाप र शिक्षण प्रविधिलाई दुई समूहमा विभाजन गरिएको छ : पहिलोमा साधारण शिक्षण प्रविधि र दोस्रोमा विशिष्ट शिक्षण प्रविधि ।

४.१ साधारण शिक्षण प्रविधि

प्रत्येक एकाइमा आवश्यकताअनुसार शिक्षकले सम्बन्धित विषयवस्तुको प्रस्तुति, व्याख्यान, छलफल, प्रश्नोत्तर गराई विद्यार्थीहरूलाई तत्सम्बन्धी अभ्यास गर्न लगाइने छ ।

४.२ विशिष्ट शिक्षण प्रविधि

a Complete Guide www.bictblogs.blogspot.com BICT Blog

एकाइ	क्रियाकलाप
एक नेपाली शब्दभण्डार	सामूहिक क्रियाकलापका रुपमा शब्द स्रोत, शब्दवर्ग र शब्दनिर्माण प्रक्रियाको प्रयोग र प्रस्तुति गर्न लगाउने
दुई **बुँदा टिपोट र संक्षेपीकरण तथा वाक्यतत्वपरक रचना**	• बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरणको प्रयोग र प्रस्तुतिमा व्यक्तिगत र सामूहिक अभ्यास गराउने • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरका आधारमा स्वतन्त्र र निर्देशित रचना लेख्ने अभ्यास गराउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने
तिन **व्यावहारिक लेखन**	जोडी समूहमा निवेदन, भर्पाई, मन्जुरीनामा, जाहेरी, कार्यालयीय टिप्पणी र भौचर लेख्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने र शिक्षकले आवश्यकताअनुसार पृष्ठपोषण दिने,
चार **सूचना र तथ्यको रूपान्तर**	सामूहिक क्रियाकलापका रुपमा तालिका, चित्राकृति, रेखाचित्र तथा आरेखमा प्रस्तुत तथ्य र सूचनालाई अनुच्छेदमा रूपान्तर गर्न लगाई कक्षामा प्रस्तुत गराउने र शिक्षकले आवश्यक्ताअनुसार पृष्ठपोषण दिने,
पाँच **साहित्यिक कृतिको पठन, आस्वादन र प्रतिक्रियात्मक लेखन**	निर्धारित साहित्यिक कृतिको पठन, आस्वादन र प्रतिकियात्मक लेखनका लागि व्यक्तिगत वा सामूहिक अभ्यास गर्न लगाउने ।

५. मूल्याङ्कन प्रक्रिया

मूल्याङ्कन दुई प्रकारले गरिनेछ :

५.१ आन्तरिक मूल्याङ्कन : यसका निम्ति चालिस प्रतिसत अङ्क निर्धारण गरिएको छ ।

५.२ **बाह्यमूल्याङकन**: यसका निम्ति साठी प्रतिशत अङ्क निर्धारण गरिएको छ। आन्तरिक मूल्याङ्कन कक्षा शिक्षणसँगै गरिनेछ र बाह्य मूल्याङ्कन डिन कार्यालयले निर्धारण गरेको सेमेस्टर प्रणालीअनुसार हुने छ। यसका लागि निम्नानुसारको प्रश्नयोजना रहेको छ :

आन्तरिक मूल्याङ्कन (४० प्रतिशत)

क्र.सं.	क्रियाकलाप	अङ्क
१	उपस्थिति	५
२	सिकाइ क्रियाकलापमा सहभागिता	५
३	पहिलो आन्तरिक परीक्षा	१०
४	दोस्रो आन्तरिक परीक्षा	१०
५	तेस्रो आन्तरिक परीक्षा	१०
	जम्मा	**४०**

बाह्य परीक्षा (६० प्रतिशत)

क्र.सं.	प्रश्नको किसिम		अङ्क
१	वस्तुगत प्रश्न	(१०×१ = १०)	१०
२	संक्षिप्त उत्तरात्मक प्रश्न	(६× ५ = ३०)	३०
३	विवेचनात्मक प्रश्न	(२×१० = २०)	२०
जम्मा			**६०**

a Complete Guide www.bictblogs.blogspot.com BICT Blog

पाठ्यपुस्तक

गौतम, देवीप्रसाद, भण्डारी, पारसमणि र ओझा, रामनाथ (२०७०), *स्नातक नेपाली,* काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार (सम्बद्ध अंश मात्र)।

सन्दर्भ सामग्री

अर्याल, भैरव (२०७१), *जयभुँडी,* काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।

कोइराला, विश्वेश्वरप्रसाद (२०६०), *दोषी चस्मा,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

गौतम, देवीप्रसाद र घिमिरे, कृष्णप्रसाद (सम्पा.) (२०६३), *नेपाली कथा भाग ३,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

गिरी, अमर (२०६३), *चराका गीतहरू,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

घिमिरे, माधवप्रसाद (२०६०), *किन्नरकिन्नरी,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

देवकोटा, लक्ष्मीप्रसाद (२०६२), *लक्ष्मी कविता सङ्ग्रह,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

प्रधान, हृदयचन्द्रसिंह (२०६१), 'मरुभूमिका लेखक', *साझा एकाङ्की,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

लामिछाने, शङ्कर (२०५८), *गोधूली संसार,* ललितपुर : साझा प्रकाशन ।

विमल, राजेन्द्र (२०६१), *आँखाका समयहरू,* काठमाडौं : साङ्ग्रिला प्रकाशन ।